

Ievadinformācija no Valsts iestāžu mājas lapām / citāti no spēkā esošiem likumiem:

“No tabakas dūmiem brīvas vides nodrošināšana un smēķēšanas radītā kaitējuma mazināšana ir viena no prioritātēm sabiedrības veselības jomā. Tāpēc aicinām ikvienu iedzīvotāju rūpēties par savu veselību un veselīgu vidi sev apkārt!” – Slimību profilakses un kontroles centrs (SPKC).¹

“Nesmēķētāji, kuri spiesti ieelpot atkritumvielas, kas rodas smēķēšanas procesā, slimo gandrīz ar visām tām slimībām, ar ko slimo smēķētāji. Pasīvā smēķēšana ir plaušu un deguns sinusa vēža cēlonis, kā arī ar sirds slimībām saistītas nāves izraisītājs. Pasīvā smēķēšana rada smagus veselības traucējumus bērniem - bronhītu, pneimoniju, astmu un tās lēkmju uzliesmojumus, vidusauss infekcijas un iekaisumu, kas ir visbiežākais cēlonis, kādēļ bērni zaudē dzirdi. Ja sieviete grūtniecības laikā ir spiesta būt pasīvā smēķētāja, ir paaugstināts risks, ka tiks traucēta normāla embrija attīstība. Pēcdzemdību periodā pasīvā smēķēšana palielina jaundzimušā pēkšņās nāves sindroma risku. Tabakas dūmi izraisa tādas pēkšņas organisma reakcijas kā acu un deguna iekaisums, galvassāpes, rīkles iekaisums, reibonis, nelabums, klepus un elpošanas traucējumi.” – Narkoloģijas centrs.²

“Būtisks iekštelpu gaisa piesārņojuma avots ar cietajām daļiņām ir smēķēšana...

...

Pēc Pasaules Veselības organizācijas jaunākajiem datiem:

- tabaka izraisa katru dienu aptuveni 16 000 nāves gadījumu, t. i., 6 miljoni gadījumu gadā.
- puse no visiem pasaules bērniem mājokļos ir pakļauti tabakas dūmu ietekmei kā pasīvie smēķētāji.

...

Tādēļ droši var apgalvot, ka cigarešu smēķēšanas ietekme uz sabiedrības veselību ir ilgstoša pandēmija, no kuras tomēr ir iespējams izvairīties. Cigaretes ir vienīgā legāli izmantojamā plaša patēriņa prece, kas lēni nogalina, to lietojot.” – Veselības inspekcija.³

“Tabakas dūmu iedarbība grūtniecēm var radīt mazāku zīdaiņa dzimšanas svaru, embrija nāvi un priekšlaicīgas dzemdības.” – Slimību profilakses un kontroles centrs (SPKC).⁴

¹ <https://spkc.gov.lv/lv/tavai-veselibai/atkaribu-slimibas/smekesana>

² <http://arsti.narko.lv/tabaka.html>

³ <http://www.vi.gov.lv/lv/vides-veseliba/gaiss/iekstelpu-gaiss>

⁴ https://spkc.gov.lv/lv/tavai-veselibai/atkaribu-slimibas/smekesana/pasiva-smekesana1?glo_template=text

“Pasīvās smēķēšanas negatīvā ietekme uz zīdaiņiem un bērniem:

- pasīvai smēķēšanai pakļautajiem zīdaiņiem pastāv lielāks risks nomirt ar zīdaiņu pēkšņās nāves sindromu;
- bērnam, kurš savas dzīves pirmos 18 mēnešus dzīvo mājā, kurā smēķē, ir palielināts elpceļu slimību risks, ieskaitot bronhītu un pneimoniju. Šie bērni biežāk slimo ar saaukstēšanās slimībām, klepu un vidusauss iekaisumu. Viņu plaušu funkcijas ir pazeminātas un plaušas attīstās lēnāk;
- pasīvai smēķēšanai mājās pakļautajiem bērniem ir lielāks risks astmas simptomu attīstībai, kā arī biežāk novērojamas astmas lēkmes, līdz ar ko biežāk un ilgāku laiku jālieto zāles astmas ārstēšanai;
- smēķējošo vecāku skolas vecuma bērniem visbiežāk ir tādi simptomi kā klepus un elpas trūkums;
- smēķētāju bērniem ir palielināts meningokoku izraisītu infekciju risks (piemēram, meningīts, sirds slimības), kas dažkārt var izraisīt nāvi vai invaliditāti;
- ja smēķē viens vai abi vecāki, pastāv risks, ka bērns pieaugot uzsāks smēķēt.” – Slimību profilakses un kontroles centrs (SPKC).⁵

“smēķētājs respektē citu cilvēku tiesības dzīvot tīrā un labvēlīgā vidē, kas nav piesārņota ar smēķēšanai paredzētu tabakas izstrādājumu produktu dūmiem” – Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 2. panta 3. daļas 1. punkts.

“cilvēka tiesības elpot tīru un labvēlīgu gaisu, kas nav piesārņots ar smēķēšanai paredzētu tabakas izstrādājumu dūmiem, turklāt tiesības uz nepaaugstinātu smēķēšanas izraisītu slimību risku ir prioritāras salīdzinājumā ar smēķētāju ieinteresētību smēķēt” – Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 2. panta 3. daļas 2. punkts.

“fizisko personu pienākums ir aizsargāt bērnu no negatīvās sociālās vides ietekmes” – Bērnu tiesību aizsardzības likuma 4. panta 1. punkts.⁶

⁵ <https://pasivasmekesana.spkc.gov.lv/riski/>

⁶ <https://likumi.lv/doc.php?id=49096>

Par iniciatīvu.

Daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās pastāv aktuāla problēma ar nepatīkamu, kairinošu un veselībai bīstamu gaisa piesārņojumu - kaimiņu-smēķētāju radītiem tabakas dūmiem. Kaimiņiem smēķējot, dūmi iekļūst blakus esošajos dzīvokļos augstās koncentrācijās un apdraud to iemītniekus, kuri ir spiesti šos dūmus ieelpot. Veselības apdraudējums ir īpaši aktuāls, ja blakus esošajos dzīvokļos mitinās grūtnieces⁷ vai ģimenes ar maziem bērniem⁸, kuriem risks iegūt ar pasīvo smēķēšanu saistītu slimību ir daudz augstāks.

Diemžēl, atrast kopīgu valodu un saprašanos ar kaimiņu-smēķētāju ne vienmēr izdodas, tāpēc daudziem nesmēķētājiem vienīgais tiesiskais veids kā pasargāt savu un savas ģimenes veselību ir vērsšanās tiesībsargājošās iestādēs LR normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, *kuru nepilnības padara nesmēķētāju tiesību aizsardzību daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās par nesamērīgi sarežģītu vai pat praksē neiespējamu.*

Šī brīža LR normatīvie akti noteiktajā mērā regulē attiecības starp smēķētājiem un nesmēķētājiem⁹, atsevišķos gadījumos paredzot sodus par noteiktu aizliegumu pārkāpšanu līdz pat 15 euro¹⁰ (niecīgu summu, salīdzinājumā ar veselības riskiem, kurus pasīvā smēķēšana rod apkārtējiem). Bet, lai pat šos niecīgos sodus būtu iespējams piemērot, ir jāidentificē persona-smēķētājs, pret kuru varētu formāli vērsties.

Kaut arī smēķētājus-dzīvokļu īpašniekus identificēt ir iespējams (gadījumos, kad smēķē pats dzīvokļa īpašnieks; izmantojot publiskos reģistrus – tādus, kā Zemesgrāmata), tad visas pārējās trešās personas, kuras dzīvokļa īpašnieks iemitina savā dzīvoklī, identificēt nav iespējams, jo dzīvokļu īpašnieki atsakās izpaust likumpārkāpēju personīgos datus kaimiņiem, īpaši ņemot vērā Eiropas parlamenta

⁷ https://spkc.gov.lv/lv/tavai-veselibai/atkaribu-slimibas/smekesana/pasiva-smekesana1?glo_template=text

⁸ <https://pasivasmekesana.spkc.gov.lv>

⁹ "Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likums", "Bērnu tiesību aizsardzības likums" u.c.

¹⁰ <https://likumi.lv/ta/id/89648-latvijas-administrativo-parkapumu-kodekss#p42.1>

Vispārējās datu aizsardzības regulas¹¹ un LR Fizisko personu datu apstrādes likuma¹² prasības. Savu lomu nospēlē arī fakts, ka minētie likumpārkāpēji bieži vien ir labās draugu attiecībās ar dzīvokļa īpašnieku, vai arī dzīvokļa īpašnieks sastāv darījumattiecībās ar likumpārkāpēju – izīrē dzīvokli, un tādējādi nav ekonomiski ieinteresēts šīs attiecības pārtraukt. Papildus, ja smēķētāju dzīvoklī ar iestiklotu lodžiju smēķē pats dzīvokļa īpašnieks un to dara tādā veidā, lai smēķēšanas aizlieguma pārkāpumu nav iespējams fiksēt no dzīvokļa ārpusēs (piemēram, pietupjās), tad vērsties pret šādu dzīvokļa īpašnieku arī nav iespējams, jo nav iespējams pierādīt, ka smēķējis ir tieši viņš.

Sakarā ar šo, nav iespējams vērsties policijā vai citās tiesībsargājošās iestādēs par likumpārkāpuma faktu, jo nav zināms pret kuru personu tieši ir jāveršas (nav zināmi personas dati). Atliek paļauties vienīgi uz iespēju izsaukt policiju un "pieķert" smēķētāju tieši likumpārkāpuma brīdī, bet, diemžēl, šādi izsaukumi ļoti reti kad beidzas ar mērķa sasniegšanu, jo likumpārkāpējs būs jau sen beidzis smēķēt, kad policija būs ieradies notikuma vietā. Paši policijas darbinieki īpaši atsaucīgi arī nav, jo saprot, ka likums faktiski nestrādā un policijas cilvēkresursi tiek izlietoti nelietderīgi.

Turklāt, likumu nepilnības ļauj smēķētājiem viegli "apiet" smēķēšanas ierobežojumus, piemēram, smēķējot pa atvērtu dzīvokļa logu, nevis uz dzīvokļa lodžijas vai balkona¹³, un palikt nesodītiem, jo formāli likums aizliedz smēķēt tikai uz balkoniem un lodžijām, bet ne guļamistabu vai citos dzīvokļa logos¹⁴. Pateicoties šim, daudzi smēķētāji esošās normas apzināti ignorē un turpina aizskart apkārtējo cilvēku tiesības un apdraudēt veselību arī pēc savstarpēji cienīga dialoga (precīzāk – formālas vēršanās saskaņā ar „Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma” 10. panta 2. daļas 7. punkta prasībām), jo varbūtība

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/?locale=LV>

¹² <https://likumi.lv/ta/id/300099-fizisko-personu-datu-apstrades-likums>

¹³ <https://likumi.lv/ta/id/282077-tabakas-izstradajumu-augu-smekesanas-produktu-elektronisko-smekesanas-iericu-un-to-skidrumu-aprites-likums>

¹⁴ <https://lvportals.lv/e-konsultacijas/8725-smekesana-pie-atverta-loga-likuma-nav-aizliegta-2016>

saņemt reālu un jūtamu sodu ir necīga, bet pats fakts, ka kāda persona uzdrošinājusies aizrādīt smēķētājam un lūgt pārtraukt tiesību aizskārumus, tiek bieži interpretēts kā agresija un uz to tiek dota absolūti nepamatota un neadekvāta pretreakcija ar turpmāko objektīvās komunikācijas neiespējamību.

Ar šo iniciatīvu tiek piedāvāts grozīt/pilnveidot likumdošanu, lai daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās kardināli mainītu situāciju par labu nesmēķējošām ģimenēm – apgriezt likuma garu un aizvietot nesmēķētāja pienākumu vērsties pret smēķētāju savas veselības aizstāvēšanai ar dzīvokļa īpašnieka pienākumu rēķināties ar apkārtējo tiesībām un nodrošināt blakuskaimiņiem no tabakas dūmiem brīvu vidi. Tā kā dzīvokļa īpašniekam kā valdniekam vienīgajam ir vara pār savu īpašumu, tajā notiekošo un tajā iemitinātajām personām, dzīvokļa īpašniekam ir jānes atbildība par savu apzinātu bezdarbību, kuras rezultātā dzīvoklī esošās personas pārkāpj ar smēķēšanas ierobežošanu saistītās normas un apdraud apkārtējo cilvēku veselību (kaimiņu, tajā skaitā bērnu). Dzīvokļu īpašniekos ir jārod stimuls nepieļaut ar smēķēšanas ierobežošanu saistītu normu pārkāpšanu sava dzīvokļa robežās, ja kāds kaimiņš-nesmēķētājs pret to pamatoti iebilst.

Lai efektīvi cīnītos ar kaimiņiem-smēķētājiem (vai viņu ciemiņiem, nomniekiem vai īrniekiem), kuri regulāri un apzināti pārkāpj normatīvajos aktos noteiktos smēķēšanas ierobežojumus un apzināti neņem vērā apkārtējo dzīvokļu īpašnieku tiesības elpot tīru, nepiesārņotu gaisu un dzīvot drošā vidē, tiek piedāvāts iekļaut likumdošanā normas par to, ka par ar smēķēšanas ierobežošanu saistīto likumu pārkāpšanu noteiktā dzīvokļa īpašuma robežās atbildību nes šī dzīvokļa īpašnieks. Citiem vārdiem, gadījumā, ja kādā dzīvoklī tiek konstatēts, ka ir veikts ar smēķēšanas ierobežojumiem saistīts pārkāpums (piemēram, kāda trešā persona ir smēķējusi uz lodžijas vai balkona un tādējādi ir aizskārusi kāda kaimiņa-nesmēķētāja tiesības u.tml) un šis fakts ir dokumentāli fiksēts, tajā skaitā ar tehniskajiem līdzekļiem, tad nesmēķētājam ir paredzēta iespēja vērsties ar attiecīgo iesniegumu un pierādījumu materiāliem kompetentajās iestādēs, kas attiecīgos

mateālus izskata un lemj par soda piemērošanu dzīvokļa īpašniekam, nevis faktiskajam likumpārkāpējam. Konkrēti:

- 1) Aizliegt smēķēšanu daudzdzīvokļu dzīvojamo māju dzīvokļos pie atvērtiem ārējiem logiem un/vai durvīm vai ventilācijas atverēm, ja kāds no kaimiņiem pret pamatoti iebilst. Aizliegumu attiecināt uz visu veidu ārējiem logiem/durvīm/ventilācijas atverēm, tajā skaitā iestiklotām lodžijām, lai nepieļautu vai mazinātu īpaši augsti koncentrēta gaisa piesārņojuma nokļuvi uz blakus esošiem dzīvokļiem. Konkrēti, grozīt "Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma" 10. pantu – iekļaut aizliegumu sarakstā visus daudzdzīvokļu dzīvojamo māju ārējos logus, durvis un tehniskos caurumus (tajā skaitā ventilācijas šahtas);
- 2) Paredzēt dzīvokļu īpašniekiem atbildību par ar smēķēšanas ierobežošanu saistīto aizliegumu pārkāpumiem viņu dzīvokļu robežās, ja kāds no kaimiņiem pret pamatoti iebilst.

Atbildība iestājas pat tad, ja pārkāpumu vai tiesību aizskārumu veic trešā persona, nevis pats dzīvokļa īpašnieks (piemēram, ciemiņi, īrnieki vai nomnieki u.tml). Citiem vārdiem, tiek piedāvāts noteiktā mērā pārņemt pieredzi cīņā ar CSN pārkāpējiem, kas pēc būtības ir līdzīga problēma bet citādākā sfērā – t.i. fiksējot CSN pārkāpumu ar fotoradaru, sodu uzliek auto turētājam vai īpašniekam¹⁵, nevis auto vadītājam, jo vadītāju uz pārkāpuma brīdi identificēt nav iespējams:

“Administratīvo sodu par pārkāpumu, kas fiksēts ar tehniskiem līdzekļiem (fotoiekārtas vai videoiekārtas), neapturot transportlīdzekli, piemēro transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā norādītajam turētājam vai, ja turētājs nav norādīts vai transportlīdzeklis ir noņemts no uzskaites, — transportlīdzekļa īpašniekam (valdītājam).” – Ceļu satiksmes likuma 43.⁶ panta 2. daļa ¹⁶

¹⁵ <https://lvportals.lv/skaidrojumi/297745-fotoradari-no-parkapuma-fiksacijas-lidz-soda-samaksai-2018>

¹⁶ <https://likumi.lv/ta/id/45467-celu-satiksmes-likums>

Dzīvokļu īpašniekiem, salīdzinājumā ar kaimiņiem-nesmēķētājiem, ir lielākas izredzes atrast kopīgu valodu un pārliecināt savā dzīvoklī iemitināto likumpārkāpēju atturēties no turpmāko pārkāpumu veikšanas.

Konkrēti, tiek piedāvāts šo normu iestrādāt "Dzīvokļa īpašuma likumā"¹⁷ (tajā skaitā likumā "Par dzīvojamo telpu īri"¹⁸) un attiecināt vienīgi uz daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām. Mērķis ir radīt stimulu dzīvokļu īpašniekos nepieļaut likumpārkāpumus savu dzīvokļu robežās, vienlaicīgi atstājot iespēju "pārlikt" atbildību uz personu, kas šo pārkāpumu faktiski veic, to dzīvokļa īpašniekam attiecīgi pierādot soda apstrīdēšanas laikā, vai piedzinot zaudējumus no pārkāpēja regresa kārtībā;

- 3) Ieviest progresīvu sodu sistēmu par atkārtotiem aizliegumu pārkāpumiem, tajā skaitā arī attiecībā pret dzīvokļu īpašniekiem, lai arī turīgi smēķētāji justu nepieciešamību rēķināties ar blakuskaimiņu tiesībām. Konkrēti, tiek piedāvāts grozīt administratīvo pārkāpumu kodeksu, paredzot progresīvus sodus, kas ir lielāki par 15 euro.

---

¹⁷ <https://likumi.lv/doc.php?id=221382>

¹⁸ <https://likumi.lv/doc.php?id=56863>

Kāds būs ieguvums?

- 1) Tiks ieviests efektīvāks tiesisks instruments, ar kura palīdzību būs iespējams pasargāt sevi un savu ģimeni (tajā skaitā bērnus) no kaitīgu dūmu un negatīvās sociālās vides ietekmes pastāvīgajā dzīvesvietā.
- 2) Piedāvātie likumdošanas pilnveidojumi, stājoties spēkā, prognozējami dos pozitīvu efektu ilgtermiņā jau pēc pirmiem reāli piespriestiem sodiem, kas ļaus būtiski ietaupīt daudzu iesaistīto valsts iestāžu un citu ieinteresēto pušu laiku un resursus. Dzīvokļu īpašniekiem zinot, ka sodīšanas procedūra ir palikusi vienkāršāka un ka atbildība tagad gulstas tieši uz viņu pleciem, tie preventīvos nolūkos centīsies veikt attiecīgos pasākumus, lai savlaicīgi izvairītos no sodiem. Dzīvokļu īpašnieki kļūs tiešā veidā stimulēti aktīvi iesaistīties tiesību aizskārumu nepieļaušanā sava dzīvokļa īpašuma robežās, bet nesmēķētāju ģimenes novēros jūtamas izmaiņas kaimiņu-smēķētāju attieksmē pret viņu likumiskām tiesībām.
- 3) Policijas darbinieki tiks atslogoti no faktiski bezjēdzīgiem izsaukumiem, kurus nesmēķētāji veic ar nolūku "pieķert" likumpārkāpējus smēķēšanas brīdī, jo šādi izsaukumi reti kad beidzas ar mērķa sasniegšanu. Tajā vietā, lai tērētu policijas resursus, nesmēķētājiem tiek dota iespēja fiksēt pārkāpuma faktu patstāvīgi un turpmāk vērsties ar iesniegumu policijā tieši pret dzīvokļa īpašnieku, kurš nav jāidentificē ar policijas klātbūtni - dati par īpašniekiem ir pieejami publiskajos reģistros.
- 4) Mazināsies ēnu ekonomika dzīvokļu īres tirgū, stimulējot dzīvokļu īpašniekus stāties formālās darījumattiecībās ar īrniekiem un/vai nomniekiem, lai spētu pārliecināt atbildību par smēķēšanas ierobežojumu pārkāpšanu.

- 5) Tiks palēnināts vai apturēts nesmēķētāju nekustamā īpašuma pārdošanas vērtības kritums, kas saistīts ar blakuskaimiņos dzīvojošiem smēķētājiem. Potenciālie dzīvokļu pircēji vienmēr dod priekšroku dzīvokļiem, kuriem kaimiņos nedzīvo smēķētāji, vai arī pieprasa zemāku darījuma summu gadījumos, ja atklājas, ka kaimiņos dzīvo smēķētāji. Ja sistēmā rodas strādājošs mehānisms smēķēšanas ierobežošanai daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās, tad tas varētu pozitīvi ietekmēt attiecīgo nekustamā īpašuma tirgus segmentu, kā arī iespējams pat palielināt nesmēķētāju nekustamā īpašuma pārdošanas vērtību ilgtermiņā.